

Samfunn Menneskerettigheter

Risikerer å miste A-status

Norge kan miste talerett og bli degradert til observatør i FNs menneskerettighetsorganer.

Tor Øystein Vaaland

Det er en selvstyrt komité tilknyttet FNs høykommissær for menneskerettigheter som har meddelt norske myndigheter at det er aktuelt å degradere Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter fra A- til B-status. Denne advarselen ble fremholdt for norske myndigheter i Genève i fjor høst, og i november skal norske delegater tilbake til Sveits og svare for seg.

Kjernes spørsmålet er hvordan Norge skal holde tritt med de internasjonale kravene som stilles til en nasjonal institusjon for menneskerettigheter, og etterlevere de såkalte Paris-prinsippene som FN vedtok i 1993. De krever at arbeidet for menneskerettigheter i ethvert land foregår uten innblanding fra myndighetenes side, og at enhver nasjonal institusjon – som hører til i et internasjonalt nettverk underlagt FN – har styrke og evne til å kunne gi egne myndigheter råd og kritikk, samarbeide med frivillige organisasjoner og ta imot folk som opplever sine grunnleggende rettigheter krenket.

Norsk senter for menneskerettigheter, SMR, som denne uken har feiret sitt 25-årsjubileum, fikk mandat som nasjonal institusjon i 2001 ved en kongelig resolusjon. Senteret har fått penger på egen post over statsbudsjettet, for å sikre avstand til myndighetene, og lenge godkjente FN ordningen. I mai i fjor bestemte styret ved senteret at SMR ikke lenger skal være nasjonal institusjon, men at senteret opprettholder rollen inntil myndighetene får på plass en ordning som uomtvistelig er i tråd med Paris-prinsippene.

– Vi opplevde at det ble et stadig større problem å fungere som en effektiv nasjonal institusjon, som skal ha en pådriver- og overvåkingsrolle, samtidig som vi er en forskningsinstitusjon underlagt Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo, sier Nils Butenschøn, direktør ved Norsk senter for menneskerettigheter.

Universitetet i Oslo (UiO) er som kjent en statseid institusjon.

– Snakk med direktøren. På en oversikt fra Den internasjonale komité for nasjonale institusjoner, der alle landenes status står oppført, står det svart på hvitt at Norge «blir akkreditert med B-status dersom ikke fortsatt samsvar med Paris-prinsippene etableres innen ett år». På telefon fra Genève får Morgenbladet bekreftet at FN i høst på nytt skal vurdere om Norge får beholde sin A-status, og at disse møtene tar til 19. november. Talsmann for Høykommissæren, Xabier Celaya, sier at han ikke kan kommentere en «løpende konfidensiell prosess», mens assisterende direktør Afarin Shahidzadeh ber oss heller konferere med direktøren ved Norsk senter for menneskerettigheter.

– Derfor spør vi deg, Butenschøn, hva tror du FN-folkene tenker om den norske fløken?

– De synes nok det er paradoksal at

Norge ikke har greid å møte situasjonen tidligere med en konkret strategi. De kan ha forståelse for at det tar tid, men med den tyngde som tillegges menneskerettigheter i norsk utenrikspolitikk, også når det gjelder institusjonsbygging for å fremme menneskerettigheter i andre land, har situasjonen sett fra Genève fremstått som svært underlig.

– Hva fører en eventuell degradering til?

– At vi blant annet mister talerett i FNs organer og sitter igjen med observatørstatus når rapporter om menneskeretts-situasjonen i Norge er til behandling. Nasjonale institusjoner har fått en langt sterkere rolle, og FN stiller i dag større krav til organisasjonsform og uavhengighet fra myndighetene.

– Vil det også være et prestisjenederlag?

– Ja, det vil være et paradoks dersom det skulle skje at Norge, som fremstiller seg selv som et foregangsland for menneskerettigheter og for opprettelse av nasjonale institusjoner, selv ikke kan klare å opprette en fullt ut akkreditert menneskerettighetsinstitusjon. Det vil svekke Norges stemme og troverdighet.

Det ble et stadig større problem å fungere som en effektiv nasjonal institusjon.

NILS BUTENSCHØN, DIREKTØR VED NORSK SENTER FOR MENNESKERETTIGHETER.

Kommet i gang. Sist fredag skjedde noe, da regjeringen nedsatte en arbeidsgruppe.

– En tverrdepartemental arbeidsgruppe skal utrede hvordan man skal løse utfordringene knyttet til organiseringen av en norsk nasjonal institusjon, forteller underdirektør Frode O. Andersen i Utenriksdepartementets kommunikasjonsenhet.

– Har UD gitt signaler til Genève om hva Norge gjør for å sikre fortsatt A-status?

– Den komiteen som sitter med beslutningsansvaret vil bli informert om at regjeringen har opprettet en arbeidsgruppe, og vil også bli gjort kjent med gruppens mandat, sier Andersen.

Butenschøn sier at han lenge har etterlyst handlekraft hos myndighetene.

– Jeg er glad for at UD har nedsatt arbeidsgruppen. Mandatet er også godt, men arbeidet for å sikre fortsatt A-status burde vært igangsatt for lenge siden, sier han.

– Har dere somlet, Andersen?

– Spørsmålet om endringer av nasjonal institusjon reiser til dels komplekse spørsmål som vi har måttet bruke tid på å vurdere, sier UD's talsmann.

Ny modell. Morgenbladet har den siste tiden snakket med flere ledere i sivil sektor som har undret seg over at de

Dette er saken

• FN har advart mot at Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter degraderes fra A- til B-status. Saken avgjøres i Genève i november.

• Fredag 24. august vedtok regjeringen å etablere en tverrdepartemental arbeidsgruppe som skal foreslå endringer som sikrer Norge fortsatt A-status.

• Den norske Helsingforskomité skrev denne uken, på vegne av 14 organisasjoner, brev til statsministeren med kritikk av myndighetenes håndtering av menneskerettsspørsmål i Norge.

• Norsk senter for menneskerettigheter, som onsdag feiret sitt 25-årsjubileum, ønsker ikke lenger å inneha funksjonen som nasjonal institusjon fordi senteret selv mener det ikke oppfyller FNs krav.

tydelige signalene fra Genève ikke har fått varselampene til å lyse hos norske myndigheter på et tidligere tidspunkt. En av dem, generalsekretær Bjørn Engesland i Den norske Helsingforskomité, peker på at det finnes intern motstand i regjeringen mot et sterkere og mer uavhengig kontrollorgan.

– Manglende fremdrift i denne saken kan ses i sammenheng med den generelt økende skepsisen til internasjonale menneskerettigheter og tilsynsmekanismer de senere årene, sier han.

En som har fremlagt et forslag til ny ordning, er førsteamanuensis Nora Sveaass ved Psykologisk institutt ved UiO. Hun forteller at Sveaass-utvalget, som leverte sin innstilling til Utenriksdepartementet i mars i fjor, gikk inn for å bygge opp en ny nasjonal institusjon – en menneskerettighetskomisjon – som er fundert i egen lov, og som i sin kommunikasjon ikke bare bygger på forskning, men også på karlegginger, klager og andre typer informasjon.

– En ny institusjon bør være mer uavhengig og instrumentell. Vi gikk ikke inn for å åpne helt opp for individuell klageadgang, slik som sivilombudsmanden, men ønsker stor åpenhet – en sterk «deskfrontfunksjon» – der man inviterer mennesker inn og kan lytte til enkeltsaker, sier Sveaass, som blant annet sitter som medlem av FNs torturkomité.

– Hva tenker du om at Norge står overfor å kunne bli en B-nasjon?

– Det vil være i alles interesse, ikke minst de norske, at man etablerer en nasjonal institusjon som utvilsomt kan få A-status, sier hun.

Engesland fremholder at Den norske Helsingforskomité helhjertet støtter Sveaass-utvalgets forslag, og at en menneskerettighetskomisjon «må gis et robust og uavhengig mandat». I et brev som han denne uken sendte på vegne av 14 organisasjoner til statsminister Jens Stoltenberg og statsrådene Jonas Gahr Støre og Grete Faremo, kritiserer Engesland norske myndigheter for å spille med lukkede kort og unnlåte å følge opp menneskerettslige forpliktelser som har sitt opphav i FN.

– Vi har merket oss at regjeringen sist

Avlegger rapport: Utenriksminister Jonas Gahr Støre rapporterte i november 2009. FN er ikke fornøyd med hvordan Norge organiserer s

fredag opprettet en arbeidsgruppe for å unngå degradering til B-status. Vi håper det betyr at myndighetene omsider vil være interessert i å lytte reelt til råd også fra sivil sektor, sier Helsingforskomiteens generalsekretær.

Statlig skepsis. Nils Butenschøn peker på at det finnes miljøer i statsadministrasjonen som gjerne holder tilbake når det er snakk om å bygge et nytt, solid menneskerettsvern. I tillegg til den generelle motstanden i Finansdepartementet mot enhver ny fast bevilgning er det også skepsis mot at internasjonale overvåkingsorganer skal kunne overprøve norske rettsavgjørelser. Blant andre er Regjeringsadvokaten generelt kritisk til «rettsliggjøring» av politikken, mener Butenschøn.

– Evalueringer og uavhengige blikk behøver ikke å være en pest og en plage. Det er alltid ubehagelig å bli kikket i kortene, men det kan også være til hjelp. Slik kan Norge bedre opptre i overensstemmelse med forpliktelsene vi selv inngår. Og det er også poenget med uavhengige nasjonale institusjoner: å bidra til at samfunnet oppfyller inngåtte forpliktelser.

– På hvilke menneskerettsområder strever Norge mest?

– Det gjelder de mest sårbare gruppene, de som ikke kan ivareta egne rettigheter eller som er i myndighetenes varetekt. Spesielt utfordrende er

in tilstanden i Norge for FNs menneskerettighetsråd i september
 tervåking av menneskerettighetene.
 ARKIVFOTO: DAG W. GRUNDSETH/SCANPIX

innvandrings- og asylfeltet, barn, de såkalt ureturnerbare og papirløse. Andre grupper som opplever krenkelsers er psykisk utviklingshemmede, mennesker som utsettes for tvang i psykisk helsevern og nasjonale minoriteter.

Honduras og Norge. I UD sier Frode O. Andersen at myndighetene er glade for at Norsk senter for menneskerettigheter har sagt seg villig til å fortsette å fungere som nasjonal institusjon «inntil utredningen er ferdig». Arbeidsgruppens rapport, som Andersen viser til, skal ut på høring i desember.

101 land har etablert en nasjonal institusjon som er vurdert av den FN-komiteen som er gitt myndighet til å kategorisere institusjonene ut fra Paris-prinsippene. 69 land har fått A-status. Det betyr ikke at menneskerettighetene nødvendigvis er på stell, men at disse landene har greid å etablere institusjoner som fritt skal kunne overvåke menneskerettighetene i eget land. Land som Guatemala, Uganda og Albania kan i dag skille med A-status.

Ti land har laveste rangering, som er C-status, mens 22 land har nasjonale institusjoner med B-status. Med degradering vil Norge med sin organisering høre hjemme blant land som Tsjad, Honduras, Tadsjikistan og Bulgaria.

tov@morgenbladet.no

ABANDON ALL SPECTACLE NOW

”Postspectacle” 4. -8. september
forestillinger, workshops, debatt og party
 BEZMEL ARIEL BOUABDEL, VALENTINA DRAGHICI, KON DOMESTICO, FLORIAN FLEMMING, MOSES PERAZICH, ALINA PORN
 For mer informasjon se www.dramatikkbuss.no

Kulturminnedagene
 4. - 9. september

Tema:
Møteplasser

Finn en kulturhistorisk møteplass nær deg, se alle arrangement på:
www.kulturvern.no

Escape Travel – mer av verden

Natur og opera på Island
 Reykjavik, Den blå lagune og Harpa

Harpa, Islands nye severdighet og storstue åpnet sine dører i mai 2011. I dette fantastiske bygget får du oppleve en av Verdis mest kjente og spilte operer «Il Traviatore» eller «Trubaduren» som den heter på norsk. I tillegg tilbyr vi smakebiter av Islands vakre natur med isbreer, varme kilder, sand, lava og vulkaner. En variert og innholdsrik tur med noe for enhver smak.

14.-18. november 2012 **kr 9 580**

Prisen gjelder pr. person i delt dobbeltrom og inkluderer fly fra/til Oslo, flyskatter, fire netter på førsteklasse hotell i Reykjavik med frokost, transport flyplass-hotell t/r, utflukter iht. program, operabillett og norsk reiseleder.

Kultur og natur i Jordan
 Amman, Petra, Dødehavet og Akaba

Dette er en eksklusiv reise hvor vi kun bor på femstjerners hotell. Jordan byr på severdigheter få land kan konkurrere med. Hovedstaden Amman, romerbyen Jerash, bading i Dødehavet, oldtidsbyen Petra, snorkling i Rødehavet og den vakre ørkenen Wadi Rum. På en reise gjennom Jordan følger vi i fotsporene til blant annet Moses og Richard Løvehjerte.

11.-19. april 2013 **kr 14 550**

Prisen gjelder pr. person i delt dobbeltrom og inkluderer fly fra/til Oslo, flyskatter, åtte overnattinger på hotell med frokost, lokal transport, stort utfluktsprogram og norsk reiseleder.

Bestill din reise i dag på escape.no

escape.no · tlf. 22 01 71 71

ENKELT OG TRYGT MED

Avtale Giro

DINE FORDELER:

- BILLIGERE** DU UNNGÅR FAKTURAGEBYR.
- ENKLERE** DU SLIPPER Å ORDNE MED BETALINGEN AV MORGENBLADET.
- FULL OVERSIKT** BANKEN SENDER ET VARSEL FØR TREKK – OG DU KAN KONTROLLERE TREKKET PÅ KONTOUTSKRIFTEN.
- TRYGT FOR DEG** REGNINGER BLIR BETALT PÅ FORFALLSDAG.

AVTALEGIRO AKTIVERER DU I NETTBANKEN DIN.

Ring kundeservice på telefon 23 33 91 80 hvis du har spørsmål

MORGENBLADET